

Normaalia ja epänormaalia järkevyyttä

PATRICKIN 'HUPSUJEN' KOMEDIA

»Maailmassa on runsaasti erilaisia hyväntekeväisyysjärjestöjä, jotka huolehtivat todellisen avun tarpeessa olevista hulluista, mutta ei unoatakaan, joka auttaisi niitä, joiden ainoa todellinen tarve on saada joskus olla mjeletön.» Bostonilainen rouva Savage, miljoonärin tarmokas pikku leski, on keksinyt tämän mielenkiintoisen epäkohdan, ja omalta osaltaan päättää ryhtyä poistamaan puutetta. Hän on sitä mieltä, että ihminen olisi paljon onnellisempi, jos hän edes joskus saisi toteuttaa jonkun toiveensa, hassunkuriselta tuntuvan haaveensa tehdä tai omistaa jotain sellaista, jota hän koko sielustaan kaipaa, mutta joka toive laadultaan on sellainen, että jos muut sen tietäisivät, asianomaiselle pian järjestäisi »matka Harjavaltaan». Näin porilaisittain sanottuna. Mutta hyväsydäminen rouva Savage ei ole sovinnaisuuden orja. Hän uskaltaa, mitä muut eivät tahdi, perustaa miljoonillaan säätiön toteuttamaan ihmisparkojen hassuja pikku haaveita, joilla muuten ei olisi mitään mahdollisuuksia. Miksi ei köyhä katukäpustellijä, jonka vuosikausien uskollisin vstävä, hevoskopukka on lopulta kuolla kupsahtanut, saisi kaipaavissaan pystyttää muistokiveä rakkaan olennon haudalle? Hänellä ei ole rahaa, mutta rouva Savagella on, siispä hän antaa farvittavan summan. Sitä hänen ei kuitenkaan pitäisi tehdä, ei sitä eikä montaa muutakaan aulijä sydämensä sanelemaa hvvää tekoa. »Normaalit», rahan arvon tuntevat sukulaiset toimittavat äitipuolensa »hoitoon», lääkärin valvonnan alle, ja tarmokas Ethel-rouva saa pinnistää koko villikkaan mielikuviuksensa ja luistavan järkensä tehon, ennenkuin hänen onnistuu järjestää asiat taas oikealle tolalle.

Ylläolevasta pitäisi suurinpiirtein käydä selville John Patrickin »Hyväsydämissä hupsuja» huvinäytelmän juonen lanka ja sisällön tunneväritteinen elämäntilfilosofia, jolle Patrick näytelmässään on läriestänyt runsaasti käytännöllistä toteutusta. Ensi aluksi saattaa tällaisen elämään-suhautumisen suosittelu tuntua katsojasta hieman haetulta, mutta jokainen menköön itseensä ja huokaiskoon pienen surumielisen henkävän omien mielitekojensa puolesta, joiden kohtalona tuntuu olevan ikäinen täyttymättömyys yllättämättömän »rouva Savagen» so rohkouden ja ennakkoluulottomuuden (ja toissakin määrin myös rahan) muuttuessa, Patrickille joka tanauksessa sankarittarensa ioutuminen hoitolaitokseen tavattoman herttaisten toistensa hulluudesta hyväsydämissä tjetämättömyyttä teeskentelevien potilaiden seuraan on tarjonnut mainion tilaisuuden runsaasti hauskoja tilanteita, huumorin värittämää »järkeitä» ja toiminnassa inhimillisen ymmärrettäviä henkilöitä sisältävää kokonaispuoden luomiseen. »Hyväsydämissä hupsujen» ymmärrys ei tosin tuulehtele n.s. suuren draaman tuntu, mutta mielestäni se varsin sohvasti annosteltuna tarjoaa sydämallista huumoria, nasevia rennukkeitä ja hiukan hellää tunteiluakin. Luulisin sen näin kevään odotuksessa tarjoavan pistovstää talven kangistamalle katsojalle.

Teatterin esitys täytti runsaasti näytelmän mahdollisuudet. Se oli alun alkaen pirteästi kehkeyttävä ja monilla hienosti otavallutilla vksitvisekohdilla elävöitetty. Sanaton loppukuvaelma muodostui vertauskuvaliiseksi henkinävkci, herkän tunteelliseksi ja näytelmän tarkol-

tusta syventäneeksi, niinkuin luulakseni kirjailija on tarkoittanutkin. Vilpitön tunnustus paitsi erinomaisesti tunnelman tavanneelle näyttelijäkunnalle, myös Kaarlo Kydölle ohjauksen välittömästä hyvän tuulen tunnusta. Arin aines, hoidokit olivat saaneet pehmeästi muovatun yleissävyn, näin sydämeilisen yksinkertaisuuden, jolloin heidän suhtautumisensa elämänilmiöihin sai varsin »järkevän» tunnun. Hoidokit ilmensivät muuten kaikki olemuksellaan, ilmeilläään ja äänen viritykselläänkin sydämensä salaisen surun, hupsuutensa syyn. Näin Florence, äidillisesti huolehtiva, arvokkaasti etikettiä noudattava lapsensamurehtija, Eila Rinteen muutamalla herkällä äänenpainolla ilmaisevana, näin myös nokkelasti sivuhuomautteleva Fairy, joka oli tehnyt unelman kauneudesta ja henkeytydestä itselleen todeksi vastoin totuutta, mutta ei rakastavan sydämensä tähden jättänyt ketään pulaan, tässä Kati Orelli piirsi hilpeän värikuvan lintumaisen eloisasta Fairysta. Edelleen Mrs. Paddy, joka kerran kokemansa henkisen väkivallan muistoa koetti torjua hyökkäävällä asenteellaan, mutta laski aseensa epäitsekään kiintymyksen edessä, Kerttu Nieminen oli tässä sekkä järkyttävän realistinen että liikuttuneen hymyn herättäjä, melkojnen psykologinen tutkielma uskoihin, Erkki Luomala teki keinollaiaan Hannibalista ehkä esityksen hauskimman henkilön ilman että kahta säveltään sahaava viuluniekka silti kadotti oman murhenäytelmänsä vaikuttavia piirteitä. Hienon vaatimaton taitelijapersoona Jeff oli sekä traagillinen että sympaattinen, molemmissa suhteissa teki Joel Asikainen hyvää jälkeä. »Normaalia ulkomaailmaa» tunkeutui parantolaan Savagen perheen muodossa. Mahtimontinen senaattori Titus, jona Kalevi Kahra pikkuisen lioitteli, eduksi ja virkistykseksi tehtävälle. Kärttyisen huumoriton tuomari Samuel, Keijo Lindroos siinä korostaen henkilönsä koomillisuutta mainion vatsahappoisena. Edellisten sisar Lily Belle, henkilöitynyt itsekkyyks, Lea Wallinin kovaksikeitetty tyvlijenmukautuminen oli herkulista. Ja sitten tietysti »hvinsäilynyt» hienostorouva Ethel Savagel hiukan eriskummallinen, niinkuin komedian engkieleinen nimikin ilmoittaa, samalla sekä pirteä että piristävä. Ali Häjänen oli kaikinpuolin hyvin viehättävä roolissaan pannen taitavasti liikkeelle koko luontevan keskustelutaitonsa. Omasta puolestaan: hiukan pehmeyttä ääneen ja keveyttä askeleeseen lisää, mutta nämä toivomukset voivat olla myös makuasia. Rolf Labbartin lääkäri teki asjallisen ymmärtävän vaikutuksen, samoin Anja Ailion hoitajatar.

Pentti Oswaldtin lavastamasta seurusteluhuoneesta jäi mieleen ilmava, suuri ikkuna, joka helposti loi mielikuvan ulkopuolella viheriöivästä puutarhasta. Muu kalustus ja väritys sopi mielestäni kyllä varakkaiden potilaiden »leppokotiin».

Esityksellä oli ilmeisesti melkoisen täysi huone, ja yleisö otti sen vastaan esimerkillisesti, kuunnellen vastaanottavaisena ja hmvvillen siihen tanaan kuin John Patrick itse neuvoo huvinäytelmänsä motossa, parissa runoilija Byronilta lainaamassa säikeessä: »Jos nau-rankin kuolevaisille olennoille, ei se merkitse, ettenkö osaisi myös itkeä...»

H. N.

Patrick, Shakespeare, Strindberg ...

Porin Teatterin taiteilijat näkivät Satakunnan Kauru 1955 *Meväällä* edustavaa ohjelmistoa Tukholmassa

Kolme

Neljätoista Porin Teatterin näyttelijää teki kaupunkilaisten myötämielisellä tuella pääsiäisen aikaan viisi päivää kestäneen retken Tukholmaan, jonka teatterien kevätohjelmisto osoittautuikin varsin antoisaksi. Teatterinjohtaja Kaarlo Kytö on ystävällisesti suostunut kertomaan lehdellemme vaikutelmiaan matkalla nähdystä esityksistä, jotka kaikki olivat — vaihtelevista syistä — sangen mielenkiintoisia.

— John Patrickin "Hyväsydämiä hupsuja", joka parhaillaan kerää meillä Porissa täysiä katsojia, esitettiin elegantissa Intima-teatterissa tasan vuosi sitten erinomaisella menestyksellä. Tästä suosiosista rohkaistuneena mainittu teatteri on nyt ottanut ohjelmistonsa saman tekijän viimeisimmän näytelmän, "Teehuone Elokuun Kuutamo". Näytelmä on Wern Scheiderin romaanin dramatisointi ja kuvaa amerikkalaisten joukkojen toimintaa Okinavalla toisen maailmansodan jälkeen. Amerikkalaiset koettavat juurruttaa demokratiaansa sikäläisten alkuasukkaiden keskuuteen, mutta käykin niin, että alkuasukkaat opettavat omaa, vuosisataista kulttuuriaan amerikkalaisille. Koko juttu on erittäin hauska, ja niinpä sinäkin iltana yleisö riemuitsi sydämensä pohjasta. Näytelmä on jo ohittanut 200. esityskertansa ja kokoa jatkuvasti etukäteen loppuunmyytyjä katsojia.

— Stig Olinin ohjaus on korkealuokkaa, ja kaikki näyttämöllä tarvittava tarpeisto aitoa. Kaunis pianitar Clay Chiu esittää liikuttavan kauniisti Lootuskukkaa, tästä näytelmän pääosaa. Näytelmään tulkit Sakini oli Sven Lindbergillä, joka esitti osan valloittamaton elämä! Everstinä Sigge Furst oli myös erinomainen. Valan viehättävää oli nähdä aito japanilainen perhe lapsineen tunnetun nelmaa luomassa. Bibi Lindströmin lavastus kaislamattoesirippuineen oli hyvä: kaislaesirippu oli kolmiulotteinen, ja tarvittaessa nostettiin siinä joko yksi tai useampia, jotka helposti saatiin näkyville kullekin kohtaus.

— Dramatenissa näimme August Strindbergin "Ett drömspel", joka erikoisohjelmistomme taiteellisesti mainio ja matkamme taiteellisesti apulainen komissaarin

K. Ve-m.

Macbethin, samoin vaihtelevia vaihteita, joilla hän voitti uhkaavan monotonisuuden. Äänellinen ilmaisu oli tällä kertaa köyhempiä kuin ennen — ehkä tilapäisesti —, mutta eleet sen sijaan ilmaisivat sattuvasti vuorosanoja. Syvyyttä hänen esityksellään oli.

— Lady Macbethista on tehty monenlaisia tulkintoja. Milloin hänet on käsitetty kauniiksi ja naiselliseksi, jopa hennoksi ja hauraaksi naiseksi, milloin taas intohimoisesti miestänsä rakastavaksi puolisoiksi, joka juuri sen vuoksi tukee tämän vallanhimoisia pyyteitä, milloin vallanhimoiseksi ja kunnianhimoiseksi "naispaholaiseksi". Irma Christenson yritti korostaa edellistä puolta saamatta kuitenkaan henkilönsä kuninkaallista korskeutta. Hän on kaikkien liian nykyaikainen näyttelijätär pystyäkseen ruumiillistamaan problemaattisen Lady Macbethin. Hänen luomansa kuva jäi himmeäksi, eikä siinä ollut sitä intohimon syvyyttä, jota olisi odottanut. Laadussaan se oli kyllä hallittu ja miellyttävä.

— Bengt Ekerothin ohjaukseen olisi toivonut vähemmän romanti-soivaa otetta. Macbeth ei ole historiallinen henkilö sanan varsinaisessa mielessä, ei sidottu määrättyyn ajankohtaan eikä Skotlannin historiaan. Se on näytelmä vallanhimosta ja rikoksesta, se käsittelee raakuutta ja intohimoja, jotka ovat yhtä oleellisia meidän kuin Shakespearenkin ajalle. Nykyäänkin on verraten tavallista, että valasta kilpailevat suurten maiden johtavat miehet toimittavat toisiaan pois tieltä, eikä sekään ole tavatonta, että raivostunut diktaattori kostaa pakoon päässeeseen vastustajansa perheelle, kuten Macbeth tekee Macduffin vaimolle ja lapsille.

— Shakespearea voi ohjata monella tavalla, mistä juuri riippuu, vaikuttaako vanha mestari nykyajan katsojaan vaiko ei. Bengt Ekerothin ohjauksen jälki näkyy kyllä monissa vaikuttavissa ryhmityksissä, noitakohtauksessa ja unettoman Macbethin kuvauksessa, pidoissa jne. Tällainen romanttinen ohjaus vie aina tähtirooleihin, mutta tästä huolimatta täytyy Lars Hanssonin persoonallista näyttelemistä ihailia.

Dramatenin pienellä näyttämöllä näimme nuoren Lars Helgessonin "Baabelin tornin". Tämä nykyisin 34-vuotias kirjallija tuli yleisön tietoisuuteen ensi kerran pohjoismaisessa näytelmäkilpailussa vuonna 1950, jolloin hän "Renkaita vedessä" -näytelmästänsä sai kunnia-

Kuninkaallisessa linnassa, Drottningholmin teatterimuseossa sekä taidemuseossa. Näin ollen korjassimme kiitollisina talteen sen, mitä Porin Teatteri, tšekäläiset teatterinystävät ja sydämellinen maanmiehemme, johtaja Englund, tämän perinteistä rikkaaseen teaterikaupunkiin suunnatun matkamuodossa meille tarjosivat.

"Hyväsydämiä hupsuja" Helmi Nevan varsin joustavana ja onnistuneena suomennoksena. Näytelmän tapahtumapaikka on mielisairaalan jo melko pitkälle parantuneitten potilaitten osasto, jonne sukulaistensa toimesija sijoitetaan erään kuolleen miloonikon leski, koska hän haluaa näytellä perimiään rahoja toisin, kuin hänen lapsipuolensa tahtoivat. Näytelmän aikana katsojat saavat tutustua hyvin erikoislaatuisiin ja mielenkiintoisiin hupsuihin sekä myös täysijärkisiin, joista eistäkään ei puutu kiinnostavia jirteitä. Tekijän tarkoituksena on ollut osoittaa, että täysijärjesten teoissa ja intohimoissa on runsaasti sellaista, mikä ei todista eistä hyvää, ja että hupsuuden ja järjellisuuden raja toisinaan on aika ajoin erittäin epäselvä. Näytelmässä on melkoisesti idylliä, mutta tui ulkopuolisten osuus rikkoon rauhan ja tuo siihen aimonoksen draamallista ainesta. John Patrickin näytelmän henkilökoelma on muodostettu suulta osalta luonnevasta kohtien raan, joka aina todistaa hyvää ja ihmiseen. Vaikka hän saattaa tkiittään olla kirpeä, jopa ironi-h, hänen leppoisa, etten sanoisi lämellinen huumorinsa valuu itenkin sovittavana kaiken ylle, denkin, joita hän ankarimmin valtelee. Lähinnä juuri huumo-nsa sekä erikoisen aihepiirinsä siosta näytelmä ansaitsee mai-ensa, sillä todeta täytyy, että se tsoja, joka ei sitä katsellessaan tura, on perin huonotuulinen. Näytelmän oli ohjannut teatte-johtaja Kaarlo Kytö. Esiksen painopiste tuntui olevan viittavuuden puolella. Todennä-isesti se sinne kuuluukin. Esitys jui varsin joustavasti ja kome-än hengessä, ja osajako tuntui uvalta. Sitä vastoin olen eri miel-näytelmän loppukuvaelman suh-en. En tekstiä tuntematta tiedä, istä ajatus on kotoisin, mutta ipa mistä tahansa, se oli paljasta atteria, jolla tuskin oli mitään tta annettavaa katsojalle.

Näytelmän pitkä ja monivah-teinen pääosa Ethel Savage oli uskottu Alli Häjäselle. Oikea valinta. Hänen suorituksensa to-della kannatti näytelmää, sillä hän sai mainiosti esiin henkilönsä si-säisen olemuksen ja tulkiti hyvin tämän erilaiset mielentilat. Vieläpä hän osasi pitää pitkän aikaa kat-somoa epätietoisena siitä, oliko hän hupsu vai ei. Oikein hyvä suo-ritus. Ainoa seikka, josta voitaisiin keskustella, oli äänen tietty kuu-vuus, mutta miksi ei sekin kuu-luisi asiaan. — Hoitolan asukit te-kivät kaikkikin hyvää työtä. Eila Rinteen Florencassa hupsuus kätkeytyi taitavasti luontevaan käyttäytymiseen, mutta pääsi riit-tävän selvästi esiin. Erkki Luo-mala Hannibalina loi huolellisesti tutkitun ja mainiosti ilmenneen henkilön, joka tekijänsä kohdalla oli ilahduttavan uusi, täysipainoi-nen suoritus. Kati Orellin Fairy May oli samoin huoliteltua työtä ja taitavin elein ja ilmein il-mennetty luonnetutkielma. Joel Asikainen teki päänäpiston-

SEN KOMEDIAN N KANTAESITYS ATTERISSA

sa ihan uskottavaksi ja herätti katsomossa myötätuntoa itseään kohtaan. Kerttu Nieminen Mrs Paddyna oli mieleenjäävä tutkielma, vain muutamasta hänelle annetusta sanasta huolimatta, sillä hänen ilmeensä puhuivat sitä enemmän. — Ulkopuolisia edustivat Kalevi Kahran muotoilema senaattori Titus Savage, Keijo Lindroosin Samuel Savage ja Lea Wallinin Lily Belle. Kaikille yhteistä oli hyvin ilmenetty rahanahneus, ulkokohtainen perheen aseman tehostaminen ja kau-na äitipuoltaan kohtaan. Mutta eroakin oli. Kalevi Kahran senaattori oli intohimoinen suoran toiminnan mies, vaikka hän yritti sopivasti kätkeä sisintään säädyllisiin ulkoisiin muotoihin, jotka kylläkään eivät monesti kestäneet. Keijo Lindroosin tuomari vaikutti taas saamattomalta, elämän mukavuuk-siin kiinnostuneelta henkilöltä. Ja Lea Wallinin Lily Bellestä uskoi täysin, että hänellä oli jo ehtinyt olla kuusi aviomiestä, siksi itsekäs, keimaileva ja sydämetön hän tun-tui olevan. Kaikki nämä kolme suoritusta olivat sattuvia. — Hoito-lan lääkäriä tohtori Emmettiä esiti Rolf Labbart. Hän oli miel-lyttävä ja nuorekas lääkäri, mut-ta tuskinpa uskoi hänen kiinnos-tukseensa mielisairauksiin, sillä hän ohitti tätä seikkaa sivuavat seikat hieman liian kevyesti. Anja Ailio häiri tottuneesti hoitajat-arena, mutta tehtävänsä sisintä hän ei mielestäni tavoittanut riit-tävän hyvin.

Pentti Oswaldin lavastus toteutti hienovaraisesti tämänta-paisen hoitolan oleskeluhuoneen olemusta. Se oli kodikas, mutta myös eristetty, kuten asiaan kuu-luu.

Yleisöä esitys oli koonnut tavan-mukaisen täyden huoneen. Katso-mossa oli hauskaa esityksen aika-na, ja sen päätyttyä aplodit olivat tavallista voimakkaammat sekä esittäjien ja ohjaajan kukkasato runsas. Näytelmälle uskaltaa en-nustaa pitkää ikää Porin Teatte-riassa.

K. T. H.